

Tjänsteutlåtande

Till: Kommunfullmäktige

Datum: 2025-01-07

Diarienummer UBN 2025/0031

Översyn grundskoleorganisation i Österåkers kommun

Sammanfattning

Österåkers kommunala grundskolor har runt 470 färre elever hösten 2024 än hösten 2023. Minskningen i elevvolym beror bland annat på minskad inflyttning till kommunen. I tillägg finns nya långsiktiga prognosantagen som avspeglas i att behovet av grundskoleplatser reducerats.

Med anledning av minskad elevvolym har en förändrad grundskoleorganisation utretts. I utredningen beaktades juridiska aspekter, pedagogiska effekter, förhållandet antal elever och grundskolornas kapacitet samt arbetsmiljö för elever och medarbetare. Utöver detta har hänsyn tagits till ekonomiska aspekter samt att skollag och andra juridiska styrdokument följs.

Förslaget innebär att mellanstadiet på Röllingbyskolan och Roslags-Kulla skola samt högstadiet på Ljusterö skola temporärt avvecklas inför läsåret 2025/2026 och att berörda elever erbjuds plats på andra skolor. Berörda verksamheter avses återupptas när underlaget visar på ett sådant behov.

Beslutsförslag

1. Utbildningsnämnden föreslår Kommunstyrelsen föreslå Kommunfullmäktige besluta

temporär stängning av

- Röllingbyskolans mellanstadium, årskurs 4-6
- Roslags-Kulla skolas mellanstadium, årskurs 4-6
- Ljusterö skolas högstadium, årskurs 7-9

inför läsåret 2025-2026.

2. Utbildningsnämnden beslutar att från och med höstterminen 2025

avsluta intagning av nya elever på

- Röllingbyskolans mellanstadium, årskurs 4-6

- Roslags-Kulla skolas mellanstadium, årskurs 4-6
- Ljusterö skolas högstadium, årskurs 7-9.

3. **Utbildningsnämnden beslutar att**

ge utbildningsförvaltningen i uppdrag att säkerställa att rätten till skolgång tillgodoses genom att elever som berörs av förändrad grundskoleorganisation ingår i kommande skolval inför läsåret 2025-2026

Bakgrund

Det låga barnafödandet de senaste åren och ett förväntat fortsatt lågt barnafödande de närmast kommande åren medför att antalet barn i Sverige kommer att minska i framtiden. I kranskommuner till Österåkers kommun syns samma utveckling vilket medför att det finns ett avsevärt överskott på platser i grundskolan. Antalet barn i åldern 6–15 år kommer nationellt att minska de kommande femton åren för att sedan öka. Det leder till att flera grundskolor och förskolor runt om i Sverige läggs ned inom de närmaste åren eller att planerade nybyggen stoppas. I kranskommuner till Österåker sker liknande förändringar för hantering av överskott av grundskoleplatser.

Österåkers 12 kommunala grundskolor har i uppdrag att säkerställa att kommunens elever får sin rätt till skolplikt tillgodosedd. I kommunen finns även fristående skolor som både tillkommer och avslutar sin verksamhet. Den yttre oförutsägbarheten behöver planeras för och hanteras av kommunala skolor. En ny fristående skola etablerades under hösten 2024 i Österåkers kommun och kommer långsiktigt vara en F-9 skola med två klasser per årskurs. Flera år innan etablering var prognosen att etableringen inte skulle påverka övriga skolor i kommunen negativt eftersom befolkningsprognoser då visade en långsiktigt stabil ökning i antal elever. En etablering skulle då helt enkelt vara nödvändig för att säkra blivande elevers rätt till skola inom kommunen samt öka möjligheten till val av skola för vårdnadshavare och elever.

Totalt har den kommunala grundskolan runt 470 färre elever hösten 2024 än hösten 2023. Den långsiktiga ökningen av antalet elever i kommunen som tidigare förutspåts har inte hållit i sig. Aktuell befolkningsprognos med tidsperiod 10 år ger inte heller bilden av en väsentlig ökning av antalet grundskoleelever i Österåkers kommun. Av det skälet behöver förvaltningen utreda hur övergripande skolorganisation kan möta det minskade elevunderlaget.

I samband med etablering av ny friskola hanterades lägre elevvolym genom sammanslagning av klasser och att färre nya klasser startats. Minskning i antal klasser har fungerat relativt väl i de årskurser då det är naturliga byten av skolor i samband stadiebyten. Det gäller förskoleklass, årskurs 4 och årskurs 7. Övriga

årskurser har inte klarat av att minska antal klasser i tillräcklig utsträckning. Det har gjort att klasstorlekar generellt har minskat och skolorna har med minskade intäkter och i princip lika stora kostnader stora svårigheter att nå en ekonomi i balans. Skolorna har då tagit bort exempelvis undervisningsresurser, speciallärare eller annan personal i syfte att nå en ekonomi i balans.

De flesta grundskolor i Österåkers kommun har en ekonomi i balans. De grundskolor som trots sammanslagna klasser och minskad personal inte nått en ekonomi i balans finns inom två grupper av skolor.

I den ena gruppen finns glesbygdsskolor, däribland Roslags-Kulla skola samt Ljusterö skola. På glesbygds-/skärgårdsskolor är långsiktigt elevtal för låga för att klasserna ska bli tillräckligt stora. Bemanningen kan inte anpassas fullt ut för att uppfylla lagkrav vad gäller timplan och stödbehov till enskilda elever. Skolorna har helt enkelt inte möjlighet att locka till sig tillräckligt med elever utifrån sitt geografiska läge.

I den andra gruppen finns skolor geografiskt nära nyetablerad fristående skola. På berörda skolor, exempelvis Röllingbyskolan, har elevantalen snabbt minskat vilket gett skolan stora svårigheter att uppfylla uppdragen, ekonomi i balans samt uppdraget som beskrivs i skollagen. Grundproblemet är även på dessa skolor att klasstorleken inte blir lagom stor.

Förvaltningens slutsatser

Syftet med förändrad grundskoleorganisation är att inom ekonomisk ram skapa en skolorganisation med fortsatt hög pedagogisk kvalitet. En förändrad grundskoleorganisation kan leda till bättre pedagogiska effekter och en förbättrad arbetsmiljö för både elever och lärare jämfört med andra alternativ till att nå en ekonomi i balans. Genom att omorganisera skolor och omfördela elever kan skolor uppnå en bättre ekonomisk balans, vilket kan leda till förbättrade resurser och stöd för eleverna. Förvaltningen gör kontinuerlig översyn över grundskoleorganisationen och vid stora elevförändringar framöver kommer ny översyn att behöva genomföras.

Eftersom grundskolan minskat sin elevvolym har den också minskade elevintäkter. Det har framför allt hanterats genom minskat antal personal. Grundskolan egen regi har trots det ett underskott om runt 14 miljoner (inklusive modersmål och anpassad grundskola) för 2024 och prognosticerar att halva det underskottet försvinner under 2025 i samband med den föreslagna förändrade grundskoleorganisationen. Kvarvarande underskott hanteras för att säkra en ekonomi i balans för 2026.

Förvaltningen vill förtydliga att lagom stora klasser är viktigt utifrån kvalitet och ekonomi. Alltför små klasser kan bli för små sociala sammanhang för att stödja elevers sociala utveckling samt ge lägre draghjälp för läraren vid pedagogiska diskussioner eller övningar. Dessutom är det stora problem att nå en ekonomi i balans vid för små klasser. Å andra sidan, alltför stora klasser kan bli stökiga med försämrade arbetsmiljö för både elever och personal. Stora

klasser kan även minska lärarens möjlighet att ge stöd till elever som är behov av det.

En annan del förvaltningen vill förtydliga är att föreslagen skolorganisation tar särskild hänsyn till de yngre elevernas möjlighet till en skola nära hemmet. Det finns praktiska och sociala skäl till att de yngsta eleverna behöver tas mest hänsyn till. Dessutom har mellanstadiet i Österåkers kommunala skolor haft för många lediga skolplatser med resultatet alltför små klasser, utifrån perspektivet kvalitet/ekonomi.

Röllingbyskolan är den skola som har tappat flest elever i samband med etablering av ny friskola. Det hänger ihop med att de två skolorna ligger geografiskt mycket nära varandra och har ungefär samma årskurser. Förvaltningen prognosticerade ännu större minskning elever än vad resultatet visade men betydande elevvolymerna har ändå skapat svårigheter för Röllingbyskolan att nå en ekonomi i balans och samtidigt ge det stöd elever har rätt till. Den temporära avvecklingen av mellanstadiet räcker dock inte för Röllingbyskolan att nå en ekonomi i balans. Önskvärt är om delar av skolan avgränsas och erbjuds andra verksamheter, exempelvis till den kommunala musikskolan. Det skulle innebära att kostnader för lokaler skulle minska samt ge goda samarbetsvinster för båda skola och musikskola.

Roslags-Kulla skola har idag runt 65 elever. De eleverna fördelas sedan i sju årskurser i en verksamhet som har F-6 vilket gör att det blir mycket små klasser. Skolan arbetar med att skapa klasser bestående av elever från olika årskurser men har ändå ekonomiska underskott. I syfte att ge skolan möjlighet att vara en skola med ekonomi i balans och ha lärare med lärarbehörighet samt uppfylla timplan behöver strukturella grepp tas över skolans organisation.

Ljusterö skola är en F-9 skola med i nuläget 128 elever. De 128 eleverna ska fördelas på tio årskurser vilket ger få elever per årskurs. Ljusterö skola arbetar av det skälet som Roslagskulla skola och skapar klasser med elever från olika årskurser. En särskilt försvårande aspekt för högstadiet är lärarbehörighet. Många lärare på högstadiet har få ämnen i sin behörighet medan lärare i lägre åldrar ofta har en bredare behörighet. Det gör att högstadiet är mer sårbart för små elevgrupper och Ljusterö skola har svårt att uppnå en ekonomi i balans och ge den undervisning som elever i behov av stöd har rätt till.

Rätten till skolgång

Röllingbyskolan årskurs 4-6

I berörda klasser går totalt 93 elever fördelade årskursvis på 42+32+19.

Blivande årskurs fyra: 20 av dessa 42 elever kan få placering på närliggande Söraskolan eller Solskiftesskolan. Ytterligare platser skapas i samband med skolvalet inför årskurs 4. Det finns även skolplatser på Margretelundsskolan och Skärgårdsstadsskolan.

Blivande årskurs fem: 9 av dessa 32 elever kan få placering på närliggande Söraskolan eller Solskiftesskolan. 17 platser ytterligare finns på Margretelundsskolan och Skärgårdsstadsskolan. Viss utökning av klasstorlek kan krävas av berörda skolor.

Blivande årskurs sex: Alla berörda 19 elever kan få plats på närliggande Söraskolan eller Solskiftesskolan.

Roslags-Kulla skola årskurs 4-6

I berörda klasser går totalt 26 elever fördelade årskursvis på 5+12+9 elever.

Rätten till skolplacering löses med placering på andra enheter, troligen framför allt på Söraskolan, Ljusterö skola och Skärgårdsstadsskolan. Skolskjuts kommer behöva hantera fler elever än tidigare.

Ljusterö skola årskurs 7-9

I berörda klasser går totalt 31 elever fördelade årskursvis på 11+9+11 elever.

Rätten till skolplacering löses med placering på andra enheter, troligen framför allt på Söraskolan.

Skolskjuts

Frågan har samberetts med Samhällsbyggnadsförvaltningen för att säkerställa goda möjligheter till skolskjuts.

Bilagor

bilaga 1. Risk och konsekvensbeskrivning översyn grundskoleorganisation, perspektiv medarbetare

Bilaga 2. Risk- och konsekvensbeskrivning översyn grundskoleorganisation, perspektiv elever

Eva Wetterstrand
Utbildningsdirektör

Joakim Östling
Skolchef/Verksamhetschef

Expedieras

Akt